

НАЛЕЖНА ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Голубов А.Є. заступник начальника навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС, к.ю.н., с.н.с.

З черговою активізацією процесу реформування вітчизняного кримінального судочинства, що обумовлено продовження діяльності по опрацюванню редакції нового КПК України, знову виникає питання про визначення основних напрямків і форм удосконалення правової основи провадження у кримінальних справах. Але, як показує аналіз попередніх спроб реформування кримінального судочинства, проблеми, насамперед, виникали у самих його витоках, коли слід було визначати на яких базових підвалинах та у якому їх співвідношенні буде взагалі будуватися кримінально-процесуальна діяльність та визначатися статус і роль її учасників. На погляд автора, вирішення цього питання стосується та повинно бути вирішено на ґрунті подальшого втілення у правову регламентацію кримінального судочинства змісту положень правових принципів взагалі та принципів кримінального судочинства зокрема.

Така пропозиція зумовлена тим визначальним значенням цих фундаментальних засад для захисту прав, свобод та законних інтересів людини, яка є учасником кримінально-процесуальної діяльності, а також визначальною роллю цих базових положень в урегулюванні дій державних органів та їх посадових осіб, які ведуть кримінальний процес, з урахуванням сучасних поглядів на призначення кримінального судочинства в державі.

У науковій літературі цілком обґрунтовано з цього приводу висловлюється думка (Ю.М. Грошевий, О.М. Дроздов), що реформування кримінального процесу повинно бути спрямовано на підвищення його ефективності для найкращого забезпечення прав і свобод особи та повинно будуватися на відповідних правових принципах. З цієї позицією не можна не погодитися, більш того, вона повинна виступати первинною методологічною засадою діяльності по опрацюванню редакції нового КПК України та взагалі реформування вітчизняного кримінального судочинства. Тому одним з актуальних завдань юридичної науки та практики на сучасному етапі розвитку правової системи України слід визнати таке вдосконалення національної системи кримінального судочинства, яке спрямовано на створення такої його моделі, яка була забезпечувала реальне утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина (ст. 3 Конституції України), ґрунтувалася б на загальноновизнаних у світі та закріплених в основних міжнародно-правових актах та Конституції України демократичних, правових принципах кримінального процесу.

Щодо визначення системи принципів кримінального процесу, то вважаємо за доцільне виходити із розуміння їх структури як відображення філософських категорій загального, особливого, одиничного. Адже саме в такому контексті, на погляд автора, існує взаємозв'язок між взагалі правом, правозастосовною діяльністю та кримінальним процесом. Тому видається цілком обґрунтованою думка, що, не дивлячись на відсутність єдності серед вчених щодо кількості базових правових положень, які доцільно вважати принципами кримінального процесу (наприклад, Т.М. Добровольська виділяє 17 принципів, В.М. Тертишника вказує на 38 принципів, а М.М. Михеєнко на 18 принципів), всіх їх варто поділити на загальноправові, загальнопроцесуальні та кримінально-процесуальні

принципи. Такий підхід сприятиме не тільки їх систематизації, а також забезпечить виділення принципів кримінального процесу як певного цілісного явища, яка здійснює свій регулюючий вплив системно та комплексно, що обумовлено нерозривним зв'язком загально-філософських категорій загального, особливого, одиничного.

Стосовно того значення, яке мають для кримінально-процесуальної діяльності принципи відмічених трьох груп, то виходячи із результатів узагальнення точок зору фахівців, які висловлені ними з цього приводу, можемо дійти висновку, що їх значення як базових, первинних положень полягає в наступному:

- у встановленні кримінально-процесуальних гарантії прав, свобод і законних інтересів осіб, яких залучено до провадження по кримінальних справах у будь-якому статусі;
- у визначенні загальних закономірностей здійснення кримінально-процесуальної діяльності та встановленні окремих, чітко визначених виключень із загальних правил;
- у встановленні основи та структурних елементів кримінально-процесуальної форми, визначення її характеру як засобу регулювання поведінки осіб у кримінально-процесуальних відносинах;
- у дії в якості основних засобів регулювання діяльності державних органів і їх посадових осіб, які ведуть кримінальний процес;
- в існуванні як засобу усунення прогалин у правовому регулюванні кримінально-процесуальної діяльності та критерію тлумачення окремих норм та положень кримінально-процесуального права;
- як основне підґрунтя для подальшого розвитку правової регламентації кримінального судочинства.

Узагальнюючи наведене відмітимо, що вдосконалення змісту як кримінально-процесуальної діяльності, так і кримінально-процесуальної

форми повинно здійснюватися завдяки подальшій імплементації в правове регулювання кримінального процесу його принципів. Адже лише визнання та проголошення окремих правових положень в якості принципів ще не гарантує та не забезпечує їх відповідного правового закріплення і належної реалізації при порушенні, розслідуванні, розгляді та вирішенні кримінальних справ. Саме всебічна та повна правова регламентація і включення у повному обсязі в правове регулювання кримінально-процесуальної діяльності всіх положень, що входять до складу системи принципів кримінального процесу, є умовою забезпечення належного захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, що є одним з його основних завдань. І тому є всі підстави вказати на те, що процес реформування вітчизняного кримінального судочинства слід розпочати саме із визначення системи принципів кримінального процесу, встановлення їх змісту та його включення в регулювання цього різновиду правозастосовної діяльності.